

Research Paper

The Language of Cyberspace is a Manifestation of Fantasy based on Lacan's Psychoanalysis

Elahe Barzegar^{1*}

¹ Ph.D. in Persian Language and Literature, Postdoctoral, Faculty of Literature and Foreign Languages, University of Mazandaran, Iran.

10.22080/LPR.2026.30404.1162

Received:

October 30, 2025

Accepted:

May 13, 2026

Available online:

September 23, 2026

Keywords:

Psychoanalysis, Lacan, Language, Fantasy, Cyberspace.

Abstract

Due to the expansion of communications on the Internet, a new discourse has emerged in cyberspace, and due to its specific nature, language is one of its most important elements. In Lacanian psychoanalysis, language is also an important element that creates a wounded subject who is faced with a kind of lack. This lack creates a desire within the subject that turns to fantasy to satisfy. It seems that the current subject has turned to a new fantasy that is taking shape in the form of a specific language on virtual social networks. A language that has differences from the standard Persian language, and if not addressed, could threaten its health and cause irreparable damage to its future. Considering the importance of language for Lacan, this research, using a descriptive-analytical method, examined and pathologized the language of cyberspace users from psychoanalytic fantasy's perspective. The findings show that the grammatical rules of the standard language, as the object of a fantasy, have lost their function and appeal for the Persian-speaking cyberspace subjects; thereby, they have not adhered to the rules of grammar. Therefore, by resisting it, it seeks to construct a new fantasy in the form of a new linguistic discourse that replaces the previous standard language and pushes the subject more and more towards this language as a kind of new fantasy to strengthen the illusion of desire satisfaction in him.

***Corresponding Author:** Elahe Barzegar

Address: Ph.D. in Persian Language and Literature, Postdoctoral, Faculty of Literature and Foreign Languages, University of Mazandaran, Iran.

Email: elahe.barzegar9371@gmail.com

Extended Abstract

1. Introduction

With the advancement and increasing use of the Internet and virtual networks, people are increasingly communicating with each other in different ways and through various pages, such as WhatsApp, Telegram, Instagram, YouTube, Facebook, etc., sharing a lot of information.

Since language is the main element of communication in this space, it is affected by its conditions in various ways. The language common in this space has many differences and discrepancies with standard Persian, which can cause irreparable damage to the Persian language in the long run.

Language is also considered and challenged as an important element in the psychoanalysis of Lacan, post-Freudian philosophers and psychoanalysts, and French postmodern thinkers. Today, Lacan's psychoanalysis is considered and used in many research studies due to its integration with other sciences and special attention to language. According to his psychoanalytic theory, breaking the rules of formal language and resorting to unconventional language in the virtual and broken space of speaking and writing can be closely related to the unconscious and the psychological aspects of humans. Therefore, considering the important role of language in Lacan's psychoanalysis, this research examines the pathology of language in cyberspace in this context, so that perhaps through the results obtained, some harm can be prevented to some extent and efforts can be made to preserve, promote, and disseminate the language.

2. Purpose, Literature Review, and Method

In this study, Lacan's psychoanalysis was first explained along with some specific and important terms. Then, the Persian-speaking subject's desire in the context of cyberspace as a Lacanian subject and his relationship with fantasy were explained, so that, inspired by Lacan's thought and the tools that this theory gives us, the type of subject's encounter with the Persian language was determined. The status of this language in the virtual space was also determined and examined from Lacanian fantasy's perspective. The scope of this research was the sources related to Lacan's theories and the language of Iranian subject writings in the virtual space, including Telegram, Instagram, WhatsApp, etc.

This study is applied and followed a descriptive-analytical method and library analysis to answer these questions: Given the importance and role of language in Lacan's psychoanalysis, can the common language used by Persian-speaking users in cyberspace be considered a type of fantasy in accordance with Lacanian theory? How does this language become a fantasy and manifest itself in linguistic communication in cyberspace? And what are the consequences of language appearing as a fantasy?

3. Discussion

Before the development of the Internet and virtual pages, the subject was mostly associated with standard language, and this type of language ruled over the subject as a command (symbolic order). However, with the entry of cyberspace, language was transformed into a new structure and

underwent transformations that took it away from its original and standard form.

It seems that the language common in cyberspace is formed as a result of contracts and agreements between users. Hence, we see that it has its own lexical, syntactic, morphological, and phonetic characteristics.

Standard language has been divided into two types: spoken and written, and the scope of each must be clear. In cyberspace, not only is spoken language written, but words are also written with incorrect and original pronunciation. Therefore, the spoken form of the word has also been subject to distortion and may be considered the correct form in the future.

The standard language of a society can be considered a kind of object that is presented to the subject by the master signifier (the big other, society) as a fantasy. Such a thing is needed to create a kind of order and integrity in communication, which is essential. It is in language that syntax is formed, and today we are witnessing a critical-objective confrontation towards it. Since the modern era and after the Iranian subject became familiar with Western culture and the spread of various ideas, the priorities of the subject have also undergone changes, and language, which is also considered one of the important pillars of identity, has faced challenges and transformations.

4. Conclusion

The media, especially social networks, in constructing a fantasy to achieve the lost object, give a fictitious identity to the crossed-out subject. Some of these objects

are considered so important that they become a fantasy. The language that is popular in cyberspace has also influenced the subject like a specific object. When the subject uses a language that is contrary to the usual society in cyberspace, he is well approved among the groups there. Therefore, by imagining acceptance by the other, he gets an unconscious feeling of a unified self. A self that is false according to Lacan.

The Iranian subject language in cyberspace has many differences from standard Persian and is often far from Persian word-building methods. In the long run, this can cause irreparable damage to both morphological and syntactic areas. This includes the introduction of foreign words related to cyberspace networks, the jumbled form of words and their incorrect spelling, the deletion and addition of some letters, the use of unrelated sentences together, writing in one go, writing in Persian with English letters and vice versa, and the integration of this method, colloquial writing, and the prevalence of artificial infinitives.

Therefore, the modern unconscious subject, tired of the grammatical rules of the academy and the Cold War, needed a new fantasy, and cyberspace responded to this need. Meanwhile, the language of cyberspace also acts as a small object for the subject, which he uses to try to cover up his lack and satisfy his desire. Therefore, due to his frustration with the symbolic order and gaining identity in it, he chooses a different way of using language in cyberspace to represent the inadequacy and the hole in life, so he turns to a fantasy. A fantasy that, due to its special nature, manifests itself in a specific linguistic form in the context of

cyberspace, the outcome of which is shown in the present study.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the

article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

زبان فضای مجازی نمودی از فانتزی براساس روان‌کاوی لکان

الهه برزگر^۱

^۱ پژوهشگر دوره‌ی پسادکترای دانشگاه مازندران.

10.22080/LPR.2026.30404.1162

چکیده

باتوجه به گسترش ارتباطات در اینترنت، گفتمان تازه‌ای در فضای مجازی شکل گرفته که به دلیل ماهیت خاص، زبان یکی از مهم‌ترین عناصر آن است. در روان‌کاوی لکان نیز زبان عنصر مهمی است که سوژه خط‌خورده‌ای را می‌سازد که با نوعی فقدان روبه‌روست. این فقدان میلی را درون سوژه به وجود می‌آورد که برای ارضای آن، به سوی فانتزی می‌رود. به نظر می‌رسد سوژه عصر حاضر به فانتزی جدیدی روی آورده که به شکل زبان خاصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی در حال شکل‌گیری است. زبانی که تفاوت‌هایی با اصل معیار فارسی دارد و اگر بدان توجه نشود، می‌تواند سلامت این زبان را تهدید کند و آسیب‌های جبران‌ناپذیری برای آینده آن به همراه داشته باشد. باتوجه به اهمیت زبان نزد لکان این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی، زبان کاربران فضای مجازی را از منظر فانتزی روان‌کاوانه بررسی و آسیب‌شناسی نموده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که قواعد دستوری زبان معیار به عنوان ابژه a و فانتزی، کارکرد و جذابیتش را برای سوژه فارسی‌زبان فضای مجازی از دست داده، بنابراین به رعایت قواعد دستور زبان چندان پایبند نمانده است. از این رو با مقاومت در برابر آن، درصدد بر ساخت فانتزی جدیدی در قالب گفتمان زبانی جدید برمی‌آید که جایگزین زبان معیار قبل شده است و سوژه را هر چه بیشتر به سمت این زبان به عنوان نوعی فانتزی جدید سوق می‌دهد تا توهم ارضای میل را در او تقویت نماید.

تاریخ دریافت:

۸ آبان ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۲۳ اردیبهشت ۱۴۰۴

تاریخ انتشار:

۱ مهر ۱۴۰۵

کلیدواژه‌ها:

روان‌کاوی، لکان، زبان، فانتزی، فضای مجازی.

* نویسنده مسئول: الهه برزگر

آدرس: پژوهشگر دوره‌ی پسادکترای دانشگاه مازندران.

ایمیل: elahe.barzegar9371@gmail.com

۱ مقدمه

با پیشرفت و استفاده روزافزون از اینترنت و شبکه‌های مجازی، افراد بیش‌از پیش به شیوه‌های گوناگون و در قالب صفحه‌های مختلف ازجمله واتس‌اپ، تلگرام، اینستاگرام، یوتیوب، فیس‌بوک و... با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و اطلاعات فراوانی را به اشتراک می‌گذارند. از آنجاکه زبان، عنصر اصلی برقراری ارتباط در این فضا است، لذا از لحاظ گوناگون تحت تأثیر شرایط آن قرار می‌گیرد. به نظر می‌رسد کاربرد درست زبان فارسی در فضای مجازی نیز از شرایط خاص آن تأثیر پذیرفته و خطاهای رایجی را در این حوزه به وجود آورده است. این عرصه «ارتباط در معنای ابزاری خود فرایندی برای انتقال معنا است» (تربتی، ۱۳۹۹: ۲۹۴)؛ اما به نظر می‌رسد با رفتار زبانی خاص کاربران، فرایند انتقال پیام و معنا با مشکل مواجه شده است. زبان رایج در این فضا تفاوت‌ها و مغایرت‌های زیادی با فارسی معیار دارد که این امر در طولانی‌مدت می‌تواند آسیب‌های جبران‌ناپذیری به زبان فارسی وارد کند.

همچنین زبان به‌عنوان عنصر مهمی در روان‌کاوی لکان محسوب شده و در آن به چالش کشیده می‌شود. ژاک لکان، از فیلسوفان و روان‌کاوان پسا فرویدی و از اندیشمندان پسامدرن فرانسوی است که با ارائه نظریات خود، تحولات چشمگیری در روان‌کاوی جدید پسا ساختارگرا ایجاد نمود. او با بهره‌گیری از آرای سوسور، زبان‌شناس ساختارگرا و استراوس، قوم‌شناس معروف، اندیشه بازگشت به فروید را در روان‌کاوی مطرح کرد. درواقع لکان با روشی میان‌رشته‌ای به مفهوم ناخودآگاه پرداخت. امروزه، روان‌کاوی او به دلیل تلفیق با سایر علوم و توجه ویژه به زبان، در پژوهش‌های بسیاری مورد توجه و استفاده قرار می‌گیرد. باتوجه به نظریه روان‌کاوی لکان، گویی شکستن قوانین زبان رسمی و روی آوردن به زبان غیر متداول در فضای مجازی و شکسته حرف زدن و نوشتن، می‌تواند ارتباط تنگاتنگی با ناخودآگاه و ساخت‌های روانی انسان داشته باشد. از این رو با توجه به اهمیت و نقش مهم

زبان در روان‌کاوی لکان، این پژوهش آسیب‌شناسی زبان در فضای مجازی را در این زمینه مورد بررسی قرار می‌دهد تا شاید از رهگذر نتایج حاصل از آن بتوان تا حدودی از بعضی آسیب‌ها جلوگیری نمود و برای حفظ و ترویج و اشاعه زبان کوشید. درواقع، با بررسی روان‌کاوانه کاربران فضای مجازی به‌عنوان سوژه‌های لکانی می‌توان تا حدود زیادی به انگیزه‌های آنان در نحوه استفاده از زبان در این حوزه پی برد و در پرتو آن، راهکارهایی برای جلوگیری از خطر نابودی زبان در این عرصه ارائه نمود.

۱/۱ ضرورت و اهمیت پژوهش

از آنجاکه زبان یکی از جنبه‌های مهم روان انسان‌هاست و فانتزی ناخودآگاه نیز یکی از کلیدی‌ترین مفاهیم روان‌کاوی است، بررسی و آسیب‌شناسی آن از منظر علم روان‌شناسی و روان‌کاوی می‌تواند حقایق نوینی از نقش آن در زندگی و روان انسان‌ها را نشان دهد. بدین صورت که کارکرد فضای مجازی به‌عنوان بستری برای تعاملات فردی و اجتماعی در قالب فانتزی که موضوعی در روان‌کاوی است، قابل تحلیل می‌باشد.

۱/۲ شیوه پژوهش

در این پژوهش ابتدا روان‌کاوی لکان به‌همراه برخی اصطلاحات خاص و مهم شرح داده می‌شوند، سپس میل سوژه فارسی‌زبان در بستر فضای مجازی به‌عنوان سوژه لکانی و ارتباط او با فانتزی تبیین می‌گردد تا با الهام از اندیشه لکان و ابزارهایی که این نظریه به ما می‌دهد، نوع مواجهه سوژه با زبان فارسی مشخص گردد. همچنین وضع این زبان را در ساحت مجازی مشخص نموده و از منظر فانتزی لکانی مورد بررسی قرار می‌دهیم. حدود این پژوهش نیز منابع مرتبط با نظریه‌های لکان و زبان نوشته‌های سوژه ایرانی در فضای مجازی ازجمله تلگرام، اینستاگرام، واتس‌اپ و... است.

۱٫۳ پرسش‌های پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کاربردی است که با روش توصیفی-تحلیلی و تحلیل کتابخانه‌ای به دنبال پاسخ‌گویی به این پرسش است که باتوجه به اهمیت و نقش زبان در روان‌کاوی لکان، آیا می‌توان زبان رایجی را که کاربران فارسی‌زبان در فضای مجازی استفاده می‌کنند، نوعی فانتزی مطابق با نظریه لکانی دانست؟ چگونه این زبان به یک فانتزی تبدیل می‌شود و در امر ارتباط زبانی در فضای مجازی خود را نشان می‌دهد؟ و اینکه نمودار شدن زبان به عنوان یک فانتزی چه پیامدهایی را برای آن به دنبال خواهد داشت؟

۱٫۴ پیشینه پژوهش

درباره زبان و به‌ویژه بررسی آن در بستر اینترنت و نیز ارتباط آن با روان‌شناسی و روان‌کاوی پژوهش‌هایی انجام شده که برخی از آن‌ها در این پژوهش مورد توجه نویسندگان بوده‌اند از جمله «تداخل زبانی فضای مجازی و زبان معیار و تأثیر آن بر آموزش» از هوشنگی (۱۳۹۶) که معتقد است در زبان مجازی واژگان و ساختار نوشتاری متعددی به سرعت برساخته یا تحریف شده است. «فضای مجازی و زبان فارسی: غیر معیارهای نوشتاری در شبکه اجتماعی تلگرام» از هدایت مفیدی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داده که زبان فارسی به کار گرفته شده در این فضاها دارای معایب و اشکالات اساسی است. نویسندگان با مقایسه زبان فارسی رایج در فضای مجازی و زبان معیار، زبان فارسی را در دو گروه خبری شبکه تلگرام بررسی کرده و جمله‌های آنان را براساس زبان معیار سنجیده‌اند و بیشترین کاربردهای غیر معیار را به‌ترتیب، در حوزه‌های ویرایش زبانی، فنی و بلاغی یافته‌اند. پیشگاه‌زاده (۱۳۸۸) در «محوه اینترنتی و تأثیر آن در فرهنگ عمومی» کوشیده است تا به تأثیر استفاده از اینترنت بر فرهنگ محاوره بپردازد و هم‌زمان این موضوع را مطرح کرده است که اینترنت باعث تغییراتی در زبان محاوره و فرهنگ عمومی شده

است. همچنین پژوهش‌هایی نیز به موضوع فانتزی از منظر روان‌کاوی در آثار فضای مجازی و آثار ادبی پرداخته‌اند از جمله: «میل و فروپاشی فانتزی در مکتب سوررئالیسم (خوانش روان‌کاوانه آثار دیوید لینچ و صادق هدایت)» از مظلومی ابیانه و نصری (۱۳۹۹). نویسندگان آثار مذکور را از منظر نظریات ژاک لکان مورد بررسی تطبیقی قرار داده‌اند و مفاهیم روان‌کاوانه از جمله فانتزی را در آن‌ها واکاوی نموده‌اند. تربتی در مقاله «بررسی ارتباط نگاه‌محور در فیس‌بوک: برساخت فانتزی و گفتمان هیستریک (با رویکرد لکانی)» (۱۳۹۵) و «برساخت فانتزی و تخیل سوژه هیستریک در گفتمان فیس‌بوک با تأکید بر ابژه نگاه خیره» (۱۳۹۶)، فیس‌بوک را عرصه‌ای برای ارائه فانتزی روانی دانسته و کاربران آن را همچون سوژه‌هایی که در عرصه رانه دیداری با یاری امر تصویری برای پر کردن حفره تروماتیک تا بالاترین حد فانتزی، تعاملات خود را گسترش می‌دهند، تحلیل کرده است. «نقد روانشناسانه رمان «بانو گوزن» براساس مفهوم فانتزی روانی» از مرادی (۱۴۰۲) بر این باور است که نویسنده در روایت رمان خویش به مفهوم فانتزی روانی نگاه ویژه‌ای داشته است، لذا خاستگاه‌های گرایش به فانتزی و ویژگی‌های فانتزی‌پردازی را در شخصیت اصلی داستان تحلیل نموده است. در این میان، پژوهشی که از منظر روان‌کاوی، زبان فضای مجازی را آسیب‌شناسی کرده باشد، یافت نشد. لذا این پژوهش درصدد آن است تا پس از توصیف وضع زبان موجود در شبکه‌های اجتماعی فضای مجازی، تحلیلی روان‌کاوانه از زبان ساختگی به‌مثابه یک فانتزی در فضای مجازی ارائه دهد و آن را آسیب‌شناسی نماید.

۲ بحث

۲/۱ چارچوب مفهومی

در این بخش آن دسته از مفاهیم اصلی نظریه‌ی لکان که در ارتباط با مسأله‌ی فانتزی و زبان است، شرح داده خواهد شد. ازجمله:

۲/۱/۱ سوژه در اندیشه‌ی لکانی

لکان، ساختار روان فرد را متشکل از سه حوزه می‌داند که مانند سه حلقه به هم گره خورده‌اند. ارتباط این سه به‌گونه‌ای است که اگر یکی از آن‌ها را جدا کنیم، دو حلقه‌ی دیگر نیز از هم باز می‌شوند. او این سه حلقه را بُعد خیالی، نمادین و واقع می‌نامد که زیربنای اصلی ساختار ذهن آدمی براساس آن‌ها ساخته شده است. از نظر او، انسجام این سه رکن برای ادامه‌ی حیات ضروری است و اگر یکی تزلزل یابد، «انسجام کلّ نظام نفسانی نیز برهم خواهد خورد» (موللی، ۱۴۰۱: ۲۹۰).

ساحت خیالی، حالتی است که در آن، فرد ارتباط خود را با جهان پیرامون، نه براساس واقعیت بلکه براساس تصور خود از هستی برقرار می‌کند. کودک از ۶ تا ۱۸ ماهگی در این ساحت حضور دارد و هنوز هویت مستقلی ندارد و پایان آن مرحله‌ی آینه‌ای است. در این مرحله، کودک با دیدن تصویر خود در آینه، نخستین بار با مفهوم «دیگری» مواجه می‌شود و به درک منسجمی از خود و تا حدودی به آرامش می‌رسد و می‌کوشد مثل آن‌ها کامل باشد. این تلاش، نفس یا من را در وجود او شکل می‌دهد که خود را به اشتباه یک وجود کامل می‌یابد. اینجا «احساس خودی یکپارچه به بهای دیگری بودن این خود، یعنی تصویر آینه‌ای‌مان، تمام می‌شود» (هومر، ۱۴۰۰: ۴۴) لذا لکان این ساحت را خوار می‌شمارد و معتقد است دوران مدرن، نماینده‌ی اوج امر خیالی بشر است.

ساحت نمادین با سخن گفتن آغاز می‌شود. کودک با آموختن زبان و دالّ‌های آن، در زنجیره‌ی گفتار اسیر می‌شود و برای جست‌وجوی هویت مستقل

خود به کمک زبان با محیط پیرامون ارتباط برقرار می‌کند. امر نمادین همان جامعه‌ی انسانی است که در آن حضور داریم. لکان معتقد است زنجیره‌ی دلالت یا قانون دالّ، امر نمادین را بر پا می‌کند. از نظر او چون امر نمادین از طریق زنجیره‌های دلالت به هم پیوسته است، ما محکوم هستیم که هیچ‌گاه جهان را به آن شکلی که واقعاً هست، درک نکنیم و تا ابد در زندان زبان گرفتاریم. بنابراین، عنصر اصلی در نظم نمادین، زبان است که در خارج از سوژه قرار دارد و این زبان قانون خاص خود را دارد که هر فرد متعلق به یک نهاد یا گروه، به‌ناچار باید تابع قوانین آن باشند.

سومین ساحت نظریه‌ی لکان، امر واقع، حیطه‌ای از زندگی است که نمی‌توان آن را شناخت. در مرز میان امر خیالی و نمادین قرار دارد. جهانی است بدون زبان که به نمادین شدن تن نمی‌دهد و قابل شناسایی نیست. این ساحت، همان آرمان‌شهر است که بشر با ورود به امر نمادین، توانایی رسیدن به آن را از دست می‌دهد، زیرا به‌مثابه‌ی یک شکاف درون نظم نمادین است؛ مرحله‌ای برخورد از ابژه‌ای متعالی.

۲/۱/۲ سوژه‌ی خط‌خورده

زبان به‌عنوان دیگری بزرگ، ذهن سوژه را به دو ساحت آگاه و ناخودآگاه تقسیم می‌کند و سوژه، به اصطلاح، خط می‌خورد. به این جهت خط خورده که میان آنچه به وسیله‌ی زبان می‌گوید و آنچه حقیقت او را شکل می‌دهد، شکافی وجود دارد، زیرا زبان نمی‌تواند تمام حقیقت را بیان کند و سوژه به‌دلیل تعلق ذاتش به زبان تکلم، منقسم و دوپاره می‌شود. همین سوژه که همواره با فقدان روبه‌روست و میل ناشی از آن را در خود احساس می‌کند، به گمان اینکه می‌تواند از طریق پیوند با گفتمانی خاص بر احساس فقدان خود فائق آید، با دیگری بزرگ مواجه شده و فانتزی‌هایی را برای خود می‌سازد.

۲/۱/۳ میل

لکان سوژه را براساس فقدان تعریف می‌کند. سوژه لکان سوژه آگاه مدرن نیست بلکه سوژه خط‌خورده ناخودآگاه است. ناخودآگاهی که لکان آن را گفتمان دیگری می‌داند که میل انسان را شکل می‌دهد (لکان، ۱۹۹۸: ۲۳۵). این سوژه که همواره به دنبال کسب هویت است، در نظام نمادین، به دلیل فقدان موجود در آن به واسطه زبان، اخته می‌شود. این فقدان در هستی، از نظر لکان، میل را ایجاد می‌کند. به عبارتی «میل، رابطه‌ای میان هستی و فقدان است» (همان: ۲۲۳).

لکان می‌گوید وقتی انسان از نظم خیالی جدا شده و وارد نظم نمادین شده است، همواره درصدد بازگشت به دوران قبل (پیشازبانی و وحدت اولیه با مادر) است که در آن نیازهایش به طور کامل برآورده می‌شدند، اما چنین امکانی هرگز وجود ندارد. این آرزوی بازگشت به وحدت اولیه، میلی را در سوژه شکل می‌دهد که همواره با اوست، زیرا انسان در زندگی با فقدان و خلأ وجودی روبه‌رو است. او دائم در جست‌وجوی کسی یا چیزی است که این احساس خلأ را پر کند، اما قادر به پر کردن آن نیست. زیرا آن گم‌شده‌ای که سوژه به دنبال آن است، درواقع از ابتدا هم چیزی نبوده که گم شود. یعنی آن اتحاد از ابتدا هم وجود نداشته و توهمی بیش نبوده است، لذا می‌توان گفت این میل، میل به چیزی تهی است. بنابراین، هرگز ارضاء نمی‌شود. به عبارتی «در واقعیت هیچ‌گونه رضایت‌مندی برای میل وجود ندارد» (دُر و فرگروویچ، ۱۳۹۹: ۱۸۵) زیرا «به معنای دقیق کلمه، هیچ ابژه‌ای ندارد» (فینک، ۱۳۹۹: ۱۹۰) اما علت دارد و لکان آن را ابژه *a* می‌نامد. ازاین‌رو می‌توان گفت «میل، همواره تجلی چیزی است که هم سوژه و هم دیگری بزرگ، فاقد آن هستند» (مظلومی ابیانه، ۱۳۹۹: ۱۱۵) اما از نظر روان‌کاوی نقطه مشخصی وجود ندارد که سوژه به آن برسد و میلش ارضا شود. اما اساساً سوژه با میل ورزیدن است که سوژه می‌شود و با تحقق میل، سوژه‌بودنی وجود ندارد.

۲/۱/۴ فانتزی

سوژه در جریان حضور در نظم نمادین و مواجهه با دیگری و معمای میل او، سؤال‌های خاصی را برای خودش مطرح می‌کند، همچون: «من در میل دیگری چه هستم؟» و می‌کوشد تا ناخودآگاه خود را با میل دیگری تطبیق دهد. این امیال ناخودآگاه که دغدغه اصلی روان‌کاوی است، از طریق فانتزی بروز داده می‌شوند و میل، مبنای شکل‌گیری جهان فانتزی در سوژه می‌شود. زیرا ازآنجا که میل‌مندی سوژه هرگز کامل بیان نمی‌شود، «افزوده‌ای را تولید می‌کند که توسط فانتزی یا خیال‌پردازی پشتیبانی می‌گردد. فانتزی سعی در پر کردن مازادی دارد که چون نمادین نشده، یعنی به زبان درنیامده، همچون یک خالی/حفره باقی مانده است» (تربتی، ۱۳۹۵: ۱۰). این فضای خالی است که میل را به حرکت در می‌آورد و سوژه را وامی‌دارد تا برای از بین بردن و پنهان کردن این شکاف، به سمت ارائه فانتزی پیش برود. فانتزی «آن چیزی است که خلق می‌شود تا حجابی بر فقدان و خلأ ذاتی حیات باشد» (مظلومی ابیانه، ۱۳۹۹: ۱۲۱). بدین ترتیب که واقعیت را برای سوژه تعریف و توهمی از وحدت و پیوند سوژه با ابژه‌ای خاص را ایجاد می‌کند و سوژه برای اینکه موقعیت خیالی خود را در ساختار اجتماعی نشان دهد و توهم وحدت با دیگری را حفظ نماید، فانتزی‌هایی را می‌سازد.

هدف فانتزی ناخودآگاه، ارضای رانه‌های غریزی به عنوان دفاعی در برابر واقعیت بیرونی و نیز واقعیت درونی (محرومیت) است؛ زیرا فردی که با فانتزی، آرزویی را محقق می‌سازد، تنها از ناکامی و روبه‌رویی با واقعیت بیرونی فرار و اجتناب نمی‌کند، بلکه از واقعیت درونی مانند خشم نیز می‌گریزد. درواقع فانتزی «طریقی است که به کمک آن با عدم

رضایت‌مان از ژوئیسانس^۱ خودمان و امکان‌ناپذیری امر واقع کنار بیاییم» (برقی و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۰).

در فانتزی، میل ارضا نمی‌شود، بلکه برساخته می‌شود. بنابراین باید گفت فانتزی‌های بنیادین ما به همان تجربیات اولیه‌ی برانگیخته شدن و رفع میل پیوند خورده است اما از آنجاکه «فانتزی و میل که حاصل نظام دلالتی است، سرابی بیش نیست» (باقری و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۶)، سوژه در آن نیز با بن‌بست بنیادین میل خود روبه‌رو می‌شود.

۲،۱،۵ ابژه کوچک a

سوژه برای پر کردن شکاف خود به ابژه‌هایی روی می‌آورد و «ابژه a به هر چیزی اشاره دارد که این خلأ را پر کند» (کولت، ۱۹۹۱: ۱۹۱). ابژه a که باقی‌مانده‌ای است از درآمد ساحت نمادین در ساحت رئال، ابژه گم‌شده‌ای است که سوژه برای غلبه بر فقدان و پر کردن میل خود، به سراغ آن می‌رود اما چون حفره‌ای درون زنجیره دلالت است و به دلیل هیچ بودن، هرگز به دست نمی‌آید، لذا همواره علت میل می‌ماند تا میل سوژه به پیش رانده شود زیرا میل همیشه جایی است که فقدان باشد. این ابژه یادآور چیزی از دست رفته است که سوژه با چسبیدن به آن «قادر است تقسیم‌شدگی خویش را نادیده بگیرد» (فینک، ۱۳۹۹: ۱۳۸). به عبارتی، «هر آنچه یاد مادر و یکی‌بودگی پیش‌زبانی با مادر را در ضمیر ناخودآگاه سوژه (انسان) زنده کند، مصداقی از «ابژه دیگری کوچک» است» (شیری و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۹).

۲،۲ بحث اصلی

۲،۲،۱ زبان فضای مجازی

اندیشه مدرنیته یکی از ایده‌های فرهنگی عصر حاضر است که با مفاهیم ضدونقیض خود جامعه

ایرانی را به چالش کشانده است و چنانکه گفته شد، یکی از مهم‌ترین دستاوردهای عصر مدرن، فضای مجازی در بستر اینترنت است. این فضا، فضایی است که باید از نقطه‌نظر توپولوژیکی^۲ به آن نگریست که «مبتنی بر مفاهیمی چون فاصله، اندازه، ناحیه و زاویه نیست، بلکه بر مفهوم همسایگی است» (تربتی، ۱۳۹۶: ۴۱). این جهان مجازی به موازات جهان واقعی شکل گرفته است و با روی کار آمدن آن، شکل تازه‌ای از زندگی برای انسان تعریف شده که قابل مقایسه با دوره‌های پیشین نیست. این فضا به‌عنوان یکی از گسترده‌ترین و مهم‌ترین عرصه‌های برقراری تعاملات اجتماعی، زبان تازه‌ای را شکل داده که در مقابل گفتمان رسمی رایج به وجود آمده است تا خود را تثبیت نماید. این فضا، می‌تواند بستری باشد برای اینکه یک زبان حفظ شود یا از دست برود.

تا قبل از گسترش اینترنت و رواج صفحه‌های مجازی، سوژه بیشتر با زبان معیار در ارتباط بود و این گونه زبانی به‌عنوان یک دستور (قانون، نظم نمادین) بر سوژه حکم می‌راند. «با ورود فضای مجازی و اینترنت جهانی [زبان] به یک ساختار و فرم جدیدی تغییر شکل داده و نوع جدیدی از گفتمان زبانی را در حوزه زبان مقصد ایجاد کرده است» (هوشنگی، ۱۳۹۶: ۳۷). به عبارتی، با گسترش فضای مجازی و وسعت ارتباطات در آن، به دلیل شرایط خاص این فضا، زبان کاربران نیز دستخوش تغییراتی شد که آن را از شکل اصلی و معیار دور کرد.

به نظر می‌رسد زبانی که در فضای مجازی رواج دارد، بر اثر قراردادهای و توافقاتی میان کاربران شکل گرفته است. از این‌رو می‌بینیم که کاربران «در قواعد کلی زبان معیار تغییراتی ایجاد می‌کنند تا هنجارهای خاص خود را به آن‌ها تحمیل کنند و به این ترتیب گونه زبانی خاص خود را به وجود می‌آورند» (عامری،

^۲ توپولوژی از خواص اشیاء هندسی است که بر اثر تبدیلات پیوسته اشیاء دستخوش تغییر نمی‌شوند.

^۱ معادل کیف و لذت همراه با رنج

۱۳۹۵: ۱۲ و ۲۹) که ویژگی‌های واژگانی، نحوی، صرفی و آوایی مختصّ خود را دارد.

برخی زبان فارسی را دارای دو گونه معیار نوشتاری و گفتاری (عامری، ۱۳۹۵ و صادقی، ۱۳۶۲) می‌دانند و معتقدند که زبان رایج در فضای مجازی شکل نوشتاری گفتار است لذا مشکلی در به‌کارگیری آن نمی‌بینند اما باید توجه نمود که زبان گفتاری نیز هنجارهای خاص خود را دارد و نمی‌توانیم به دلخواه خود، تلفظ واژگان و شکل نوشتار آن‌ها را تغییر دهیم. همچنین در زبان معیار نوشتاری «ساختار نحوی جملات، واژگان، املا و دستور خط حائز اهمیت بسیاری است» (رضایی، ۱۳۸۳: ۲۵). اما در زبان معیار گفتاری، تلفظ اهمیت بیشتری دارد. لذا حوزه هر یک باید مشخص باشد. زبان معیار گفتاری که برنامه‌ریزی نشده باشد، فاصله زیادی با نوشتار دارد و می‌توان گفت «در مقابل معیار [نوشتاری] قرار می‌گیرد» (قلی‌سارلی، ۱۳۸۴: ۹۳).

در زبان فضای مجازی، نه‌تنها زبان گفتار به نوشتار درمی‌آید، بلکه واژگان با تلفظی نادرست و بدیع نوشته می‌شوند. بنابراین می‌توان گفت شکل گفتاری واژه نیز در معرض تحریف قرار گرفته است و این صورت تغییر یافته با نوشته شدن در بستر فضای مجازی رفته‌رفته ماندگار می‌شود و چه‌بسا در آینده به‌عنوان صورت درست واژه تلقی گردد. زیرا الگوهای نوشتاری مرجعی برای درستی و نادرستی گفتار محسوب شده و در به وجود آوردن معیارهای جدید برای گفتار تأثیر فراوانی خواهند داشت (همان: ۹۴).

۲،۲،۲ زبان معیار

زبان معیار، زبان پذیرفته‌شده رایج در جامعه است که با تغییراتی در شکل، ساخت، نقش و کارکرد به وجود آمده و الگوی زبانی معتبری برای افراد جامعه است و در گفتارهای برنامه‌ریزی شده و نوشتارهای رسمی به کار می‌رود.

قبل از هر چیز می‌توان زبان معیار رایج در یک جامعه را نوعی ابژه دانست که از طرف دالّ ارباب (دیگری بزرگ، جامعه) در حکم یک فانتزی برای سوژه ارائه می‌شود. چنین چیزی برای ایجاد نوعی نظم و یکپارچگی در امر ارتباط سوژه که امری ضروری است، مورد نیاز است. باوجوداین، ارائه یک زبان معیار با هنجار خاص کار دشواری است زیرا نمی‌توان همه را متقاعد کرد که در صرف و نحو از الگوی واحدی پیروی کنند و به یک شیوه بنویسند. یکی از دلایل اعتراض سوژه به زبان معیار همین است که در اصل هنجار و معیار، اجماعی میان عقلا وجود ندارد. در زبان است که صرف و نحو شکل می‌گیرد و امروزه شاهد مواجهه انتقادی-اعتراضی نسبت به صرف و نحو زبان معیار هستیم. زیرا اساس هنجار و معیار مناقشه‌برانگیز است.

تا قبل از دوران مدرن و رواج اینترنت و گسترش مؤلفه‌های مربوط به آن، زبان معیار با چالش‌های چندانی مواجه نبود اما از دوران مدرن و پس از آشنایی سوژه ایرانی با فرهنگ غربی و گسترش اندیشه‌های گوناگون، اولویت‌های سوژه نیز دستخوش تغییراتی قرار گرفت و زبان او را که یکی از ارکان مهم هویت نیز به شمار می‌رود، با چالش و دگرگونی‌هایی روبه‌رو کرد.

۲،۲،۳ فانتزی زبانی سوژه معاصر در بستر فضای مجازی

رسانه‌ها به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی، در بر ساخت فانتزی برای دستیابی به ابژه گم‌شده، هویتی ساختگی به سوژه خط‌خورده می‌دهند. گفته شد که فانتزی کاری می‌کند تا سوژه میلش را حفظ کند زیرا بدون میل، سوژه‌ای باقی نخواهد ماند. سوژه با ساختن فانتزی می‌خواهد از اضطراب حفره میل دیگری و اختگی حاصل از ژوئیسانس افزوده طفره رود و تصویر ایده‌آلی از خود می‌سازد تا مورد تأیید نگاه پنهان دیگری بزرگ قرار گیرد.

هنگامی که سوژه با زبانی خلاف زبان معمول جامعه در فضای مجازی روبه‌رو می‌شود و با کاربرد این زبان، در میان گروه‌ها و دوستان مجازی به خوبی مورد تأیید و پذیرش قرار می‌گیرد، میل دائمی او تحریک می‌شود و احساس لذت ناشی از برآورده شدن آن، وی را بر آن می‌دارد تا هرچه بیشتر به آن موضوع (ابژه) روی آورد. لذا با تصور مقبولیت نزد دیگری، احساس ناخودآگاه خودی یکپارچه به او دست می‌دهد. خودی که از نظر لکان دروغین است زیرا حاصل تصویر آینه‌ای است که سوژه برای خود ساخته است و میل او نیز میل دیگری است (لکان، ۱۹۷۷: ۱۹۹). بنابراین، این هویت که از جایی بیرون از سوژه آمده است، حقیقی نیست و ارزش و اعتبار ندارد.

زبانی که سوژه ایرانی در فضای مجازی به کار می‌برد، تفاوت‌ها و مغایرت‌های زیادی با فارسی معیار دارد. واژگان این زبان اغلب از اسلوب‌های واژه‌سازی فارسی دور و پر از غلط‌های آشکار است. این امر در طولانی‌مدت می‌تواند این زبان را به ضعف و تنزل بکشاند و آسیب‌های جبران‌ناپذیری به بنیاد زبان فارسی وارد کند و پیامدهای ناخوشایندی بر دو حوزه صرفی و نحوی بر جا بگذارد. در ادامه به پاره‌ای از این آسیب‌ها اشاره می‌کنیم.

الف) آسیب‌های واژگانی (صرفی) زبان

در این حوزه دسته‌ای از واژگان در بستر اینستاگرام بیش‌از پیش مورد استفاده قرار می‌گیرند. این واژگان، واژگان بیگانه‌ای هستند که به همراه فناوری مربوط به اینترنت، فضای مجازی و شبکه‌های موجود در آن آمده‌اند. از جمله: آیدی- اپ- اپلیکیشن- اد- ادمین- استوری- اینفلوئنسر- اینوایت- بلاک- تگ- جوین- چت- پروفایل- پست- پیج- ریپورت- ریکوئست- سرچ- سند- سین- شیر- فالو- فالوئر- فرند- کامنت- لایک- لفت- لینک- ممبر- هشتگ و... زیرا دستاوردهای یک فرهنگ جدید، واژگان مربوط به خود را نیز در قالب زبان به همراه می‌آورد و قرض‌گیری واژگانی خیلی راحت‌تر از ساخت واژه

بعضی از ابژه‌ها در برساخت هویت برای سوژه آن‌قدر مهم تلقی می‌شوند که در حکم فانتزی درآمده و سوژه به نفع آن، از ژوئیسانس خود صرف‌نظر می‌نماید اما در شرایطی که «فانتزی مناسبی وجود نداشته باشد که سوژه شکافته را وحدت بخشیده و قانع نماید تا از ژوئیسانس خود صرف‌نظر کند و به جای اصل لذت، از اصل واقعیت پیروی نماید، نتیجه آن ظهور سوژه‌ای است که تنها به فکر پیدا کردن راهی برای به حداکثر رساندن لذت خود است» (برقی و همکاران، ۱۴۰۳: ۸۶).

زبانی که در بستر فضای مجازی رواج یافته، مانند ابژه‌ای خاص، سوژه را تحت‌تأثیر خود قرار داده است و به نظر می‌رسد که سوژه فضای مجازی نیز با استفاده از این زبان ساختگی، لذت زیادی را احساس می‌کند. این سوژه برای پر کردن حفره تروماتیک و استفاده از فانتزی تا بالاترین حد خود، تعاملاتش را می‌سازد تا دیده شود. زیرا یکی از ارکان حفظ فانتزی در باور سوژه، مقبولیت آن نزد دیگری است. در این جریان، سوژه فضای مجازی در دام «تکرار» (دیده شدن) و «دیدن» (دچار سرگشتگی می‌شود) (تربتی، ۱۳۹۶: ۵۸).

فانتزی مطلوب دیگران است. این دیگری «چارچوبی است که کلام... از طریق آن مطرح می‌شود» (اسون، ۱۳۹۹: ۱۰۹) و سؤال اصلی مطلوب این است که دیگری از من چه می‌خواهد؟ فانتزی می‌کوشد به این پرسش پاسخ دهد که جامعه از من چه می‌خواهد؟ در اینجا می‌توان گفت سوژه فضای مجازی به دنبال این است که ببیند جامعه فضای مجازی و شبکه‌هایی که وی عضو آن‌هاست، از او چه می‌خواهند؟ دیگری‌هایی که سوژه در فضای مجازی با آن‌ها روبه‌روست نیز با تأیید و کاربرد زبان متفاوت، بستر مناسب را برای دیده شدن سوژه‌ها فراهم می‌کنند. وقتی رفتار و زبان سوژه در فضای مجازی مورد تأیید دیگری قرار می‌گیرد، خیال‌پردازی و فانتزی او تأیید و تکمیل می‌شود و به حالتی از هویت‌مندی دست می‌یابد و میل خود را حفظ می‌کند.

جدید است اما این وام‌گیری به‌مرور، زبان را تغییر می‌دهد.

گروه دیگر، شکل درهم‌ریخته و نامأنوس واژگان و املای نادرست آن است و در برنامه‌هایی که امکان گفت‌وگو در آن‌ها بیشتر فراهم می‌شود، همچون تلگرام، واتس‌آپ، وایبر و... به چشم می‌خورند. مانند آده (آره) - اصن (اصلاً) - ایجات (ایجاد)، باوش (باشه)، بزار (بذار) - بعله (بله) - پسل (پسر) - تو لocht (تو روحت) - چطولی (چطوری) - چلا (چرا) - خدافظ (خداحافظ) - خوفی؟ (خوبی؟) - داوش (داداش) - دحمل (دختر) - ديقه (دقیقه) - دلام، صلم (سلام) - سلوم (سلام) - شودم (شدم) - عا (آره) - عاجی (آجی) - عاقا (آقا) - عایا (آیا) - عجم (عشقم) - عججم (عزیزم) - عحسن (احسن) - عخش (عشق) - عسیسم (عزیزم) - علکی (الکی) - گودرت (قدرت) - لدفن (لطفاً) - نع (نه) - وععی (وضعی) و...

صورت دیگر تحریف واژگان، حذف یا اضافه کردن برخی حروف در پیام‌هایی است که در بستر تلگرام و واتس‌آپ و... ردوبدل می‌شوند، مانند: الهی (الهی) - انقد (آنقدر) - امرو (امروز) - ب ت چ (به تو چه) - بچه‌ها (بچه‌ها) - بخیم (بخوابم) - بش (باشه) - بعله (بله) - پس‌خاله (پسرخاله) - ج (جواب) - چمید (چه می‌دونم) - چن (چند) - خاب (خواب) - خاهش (خواهش) - خدفس (خداحافظ) - خو (خوب) - دُرس (درست) - دیرو (دیروز) - راجب (راجع به) - ز (زنگ) - صَب (صبر) - صُب (صبح) - فک (فکر) - قط (قطع) - س، سلم (سلام) - ش (بشه) - ک (که) - کرتم (نوکرتم) - مٹ (مثل) - مد (مدرسه) - مرم (میرم) - مع (من) - ن (نه) - نَرم، نَدرَم (ندارم) - نمد (نمی‌دونم) - هس (هست) - هنو (هنوز) - یچی (یه چیزی) - ینی (یعنی) - واسِ (واسه) و... که در درازمدت شکل صحیح واژگان را تحریف می‌کند.

در پاره‌ای موارد نیز از تکرار حروف به‌عنوان اسم صوت برای نشان دادن رفتار خاصی استفاده می‌شود که هرچه شدت آن بیشتر باشد، بر تعداد افزوده می‌شود مانند «خ» به جای عمل خندیدن که به صورت «خخخ» هم نوشته می‌شود.

ب) آسیب‌های نحوی زبان

این حوزه کاربرد شکسته و درهم‌ریخته جملات است و همان است که درستی دستور زبان را تهدید می‌کند. در ادامه به نمونه‌هایی از این شواهد اشاره می‌شود.

۱) در اینستاگرام به‌ویژه در بخش بارگذاری وضعیت، جمله‌های نامرتب را در کنار هم به منظور طنازی-کردن به کار می‌برند مانند «باز هم خدا رو شکر الحمدلله وگرنه والا به خدا» و...

۲) در تلگرام و واتس‌آپ نیز تغییرات نحوی چندی را می‌بینیم که از شکل فارسی معیار به دور است. ازجمله:

- برای کوتاه‌تر و سریع‌تر نوشتن، حروف اضافه را حذف می‌کنند. مانند «ما تنها گذاشتن» و...

- یکسره‌نویسی واژگان جدا از هم که نقش کلمات و مفهوم جمله را نامعلوم می‌کند مانند: اینو- بخدا- بنام- توضیحاتو- خودتو (خودت رو یا خود تو؟!)، رفاقت دینم، سلاملکم و...

- نوشتن به زبان فارسی با حروف انگلیسی که در اصطلاح فینگلیش نامیده می‌شود، مانند: slm- khbi - che khabar- bashe? و...

- ازطرف دیگر واژگان انگلیسی را نیز با حروف فارسی می‌نویسند که موجب به‌هم‌ریختگی و ابهام جمله می‌شود. مانند اوکی (باشه) - بای (خدا نگهدار) - کام تو مای استور (به مغازه من بیا).

- گاه نیز دو زبان را با هم خلط کرده و جمله می‌سازند. مثلاً امروز خیلی بی‌زی‌ام- بیا پی وی پی ام بده- چند مین دیگه میام- دان بشه (بارگذاری) - be zoodi new style R آ (آره)

- گفتاری‌نویسی مانند: به تعداده- تفعلی زدم- جهان از آنه توست- خاب (خواب)- خارزن (خواهرزن)- صدایه آب- شخصه بیمار- وایسیم- روزه آخره ماه (روز آخر ماه)- دسته پر (دست پُر) و... چنانکه می‌بینیم، در نمونه‌های اخیر این‌گونه نوشتن ابهام ایجاد می‌کند. از موارد دیگر آن، نمونه‌هایی

برجسته‌تر نماید و روان مخاطب را تحت‌تأثیر قرار دهد. این مورد، به‌ویژه در تصاویر و نوشته‌هایی که در بستر اینستاگرام برای مخاطبان به اشتراک گذاشته می‌شوند، دیده می‌شود. زیرا در این فضا امکان جلب‌توجه بیشتری وجود دارد و فرد می‌تواند با دریافت تأیید از سوی مخاطبان به این خواسته‌ی روانی خود جامه‌ی عمل بپوشاند.

دلایلی که در ادامه می‌آیند، بیشتر در میان کاربران رسانه‌های تلگرام و واتساپ و... دیده می‌شود. زیرا امکان گفت‌وگو در بسترها بیشتر برایشان فراهم است.

۲) فردگرایی و تکثر خودها در پست‌مدرن: در دنیای جدید، فردیت جدی‌تر شده است و هر کس می‌تواند بدون محدودیت خود را بسازد. در این دنیای شبکه‌ای منابع سنتی هویت‌ساز کمرنگ می‌شوند. بنابراین، شکل مطلوب هویت در آن، هویتی است که هر سوژه آزادانه برای خود انتخاب می‌کند و به خود اجازه می‌دهد تا مطابق خواست خویش رفتار نماید. پست‌مدرنیسم با تأکید بر فردیت، عصیان را در خود دارد و این عصیان را در نحوه‌ی برخورد سوژه با زبان به‌خوبی می‌توان ملاحظه کرد. در این زمینه «ممارست در اعمال ابداعات دلبخواهی و تداول شیوه‌های نامأنوس نگارش با ایجاد آشفتگی در خط سبب می‌شود مهارت‌های خواندن و نوشتن افراد تغییر یابد» (قیومی و مسگرخویی، ۱۴۰۳: ۱۲).

در رسانه‌های مجازی به‌ویژه تلگرام و واتساپ، هر کسی بنابر سلیقه‌ی شخصی یا مطابق با قراردادی که با طرف گفت‌وگوی خود دارد، سخن می‌گوید و می‌نویسد. به‌عبارتی، هر کسی بر مبنای فردگرایی در این حوزه رفتار می‌کند.

۳) کم‌کوشی زبانی: از جنبه‌ی روانی، انسان می‌کوشد برای انجام هر کاری کم‌ترین تلاش و انرژی را به‌کار گیرد. در سخن‌گفتن نیز این امر صدق می‌کند. همچنین سرعت عملی که در نوشتن در این فضا وجود دارد، موجب شده واژه‌ها شکسته و ابتر

است که فرد بدون توجه به املای درست واژه، گفتارش را می‌نویسد: هم‌چون: عاقاً، بزار چند تا پست بزارم- پیرو استوری قبلی- میخاد و...

۸- ساخت مصدرهای جعلی و ساختگی از سایر واژگان هم‌چون باختیدن، تایپیدن، حرفیدن، زنگیدن، چتیدن، ساختیدن، گوشیدن و... که اغلب جنبه‌ی طنز و طنازی نیز دارد.

۲،۲،۴ علت روی آوردن سوژه به فانتزی زبانی

در ادامه به برخی از دلایلی که سوژه را به سمت این فانتزی زبانی سوق می‌دهد، اشاره می‌کنیم.

۱) جنبه‌ی روان‌شناختی: مطابق نظریه‌ی لکان، سوژه برای کسب هویت همیشه به یک دیگری نیاز دارد. انسان ایرانی نیز در تلاش برای سوژه‌شدن همواره دیگری را مدّ نظر داشته است. این تأثیرپذیری از دیگری به دلایل ویژگی‌های عصر حاضر، برجسته‌تر می‌نماید. به‌نظر می‌رسد سوژه‌ی پست‌مدرن در مواجهه با هویت‌های گوناگون عصر جدید، گویی آموخته که شخصی دیگر است (فینک، ۱۳۹۹: ۱۳۰). این امر می‌تواند آسیب‌هایی را برای حضور او در نظام نمادین و روند سوژگی‌اش ایجاد نماید. در نتیجه سوژه‌ای که از نظر روانی پریشان باشد، زبان آشفته‌ای هم خواهد داشت زیرا «آشفته‌گی کارِ زبان خود بازتابی است از آشفته‌گی کارِ جهان» (آشوری، ۱۳۸۲: ۳۸).

هم‌چنین یکی از انگیزه‌های فرد در انتخاب شیوه‌ی سخن‌گفتن، ابراز وجود یا اظهار برتری است. گویی سوژه استفاده از واژگان بیگانه را موجب افتخار می‌داند و درصدد نشان دادن توانایی خود در این زمینه است که البته این مورد نیز می‌تواند برخاسته از ویژگی‌های روانی و احساس حقارت در روند هویت‌یابی باشد. علاوه‌براین، املای نادرست واژگان که نمونه‌های آن ذکر شد، در برخی موارد برای جلب‌توجه و به‌عمد و با هدف ابراز هیجانی خاص به کار می‌رود تا نوشته به‌ویژه در زمینه‌ی تبلیغات

هر چیز دغدغه‌ی ایجاد ارتباط را دارد، نسبت به تخطی از دستور زبان بی-توجه است. بنابراین، سوژه میان گفتار و نوشتار چندان تمایزی قائل نیست و همان‌طور که سخن می‌گوید، می‌نویسد.

۷) رشد و گسترش اینترنت و نقش عمده در زندگی روزمره افراد: انسان امروزی دیگر مانند قبل، از اخبار و وقایع جهان، بی‌خبر نیست بلکه هر لحظه با دورترین نقاط روی زمین ارتباط برقرار می‌کند. در این میان، فرهنگ‌هایی که می‌کوشند بر دیگران مسلط شوند، حضور فعال‌تری در این عرصه خواهند داشت. از آنجاکه اینترنت و دستاوردهای حاصل از آن محصول فرهنگ غرب است، بدیهی است که دست‌اندرکاران این حوزه بکوشند عقاید و باورهای خود را به گونه‌های جذاب در این فضا عرضه نمایند تا از این طریق فرهنگ خود را به‌عنوان فرهنگ غالب تبلیغ و معرفی کنند. از طرفی، گرایش طبیعی مردم به تنوع‌گرایی و نیازهای جدید بر تأثیرپذیری آنان می‌افزاید.

۸) عدم جذابیت قواعد زبان معیار: به‌نظر می‌رسد قواعد دستوری ایدئولوژیک زبان معیار، جذابیتش را برای اقناع سوژه فضای مجازی از دست داده و سوژه شکاف‌خورده، دچار روان‌ضربه شده است. این سوژه ایرانی که دال‌های زبان معیار با هنجارهای دستوری را فاقد معنا یافته، انتقال پیام برای او در درجه اول اهمیت قرار گرفته است لذا به رعایت قواعد مربوط به دستور زبان چندان پایبند نمانده است. به عبارت دیگر، فانتزی ارائه‌شده از جانب فرهنگستان با عنوان قواعد زبان معیار، به دلایل گوناگون رفته رفته، جذابیت خود را برای اقناع سوژه فضای مجازی از دست داده است لذا دچار دگرگونی‌هایی شده که آن را از اصل قواعد فارسی دور کرده است.

سوژه ناخودآگاه مدرن بلکه پست‌مدرن، خسته از قواعد دستوری فرهنگستان و خسته از جنگ سرد، به یک فانتزی جدید نیاز داشت و فضای مجازی پاسخ‌گوی این نیاز بود. در این میان، زبان فضای مجازی نیز به‌عنوان ابژه کوچک a در عصر حاضر

شوند اما باید توجه داشت زیاده‌روی در آن، معنی و مفهوم را مبهم می‌کند. درواقع «شرط وقوع صرفه‌جویی، عدم ایجاد خلل در بار معنایی آن سازه زبانی است» (افتخاری، ۱۳۸۴: ۳۵). چنانکه می‌بینیم، بسیاری از واژگانی که در گروه‌های مجازی به‌طور خلاصه یا مخفف به‌کار می‌روند، چندان قابل فهم نبوده و جز برای اعضای همان گروه‌ها واضح و آشکار نیستند. این مورد نیز در میان کاربران تلگرام و واتس‌آپ بیشتر مشاهده می‌شود. زیرا کاربر می‌خواهد در کمترین زمان پیام خود را منتقل کند و پاسخ را دریافت نماید.

۴) استفاده مغرط از فرهنگ شفاهی: این امر مرز میان گفتار و نوشتار را از میان می‌برد. مختصرگویی زبان شفاهی که یکی از دلایل آن در بخش قبلی آمد، منجر به مختصرنویسی در نوشتار فضای مجازی شده است و اغلب به‌جای واژگان اصلی از واژه یا علامت‌های اختصاری استفاده می‌شود مانند «چمنتیم» دادن» که به معنای معرفی کردن است. «چمنتیم» که مخفف چاکر، مخلص و نوکر است.

موارد بعدی ازجمله انگیزه‌هایی است که به‌طورکلی رفتار سوژه در زبان فضای مجازی را تحت‌تأثیر قرار داده است:

۵) جریان‌های ادبی جدید: در دهه هفتاد، پس از ترجمه آثار اندیشمندانی چون بارت، دریدا، فوکو و... جامعه ادبی با رویکرد پست‌مدرن آشنا شد و جریانی با عنوان جریان شعر زبان به وجود آمد که تلقی تازه‌ای از شعر و ادب ایجاد کرد. شاید ساخت واژه توسط شاعران و نویسندگان نوپرداز این ذهنیت را در سوژه مدرن به وجود آورده است که می‌توان واژگان جدیدی خلق کرد و مطابق سلیقه شخصی سخن گفت و نوشت.

۶) نظریه‌های زبان‌شناسی جدید: در حوزه دستور زبان، قواعد دستوری مهم است؛ اما در زبان‌شناسی فقط بحث مفهوم اهمیت دارد زیرا مهم‌ترین نقش زبان را ایجاد ارتباط می‌داند. لذا به‌نظر می‌رسد که سوژه فضای مجازی که بیش‌از

مجازی، همان زبان مطابق با الگوی بیگانه و جدید است. در این روند، زبان نه تنها نمی‌میرد، بلکه در شکلی دیگر ظهور می‌یابد. این زبان، جایگزین زبان معیار قبل شده و سوژه را به سمت مصرف هرچه بیشتر زبان جدید به‌عنوان نوعی فانتزی جدید سوق می‌دهد تا توهم ارضای میل را در او تقویت نماید. از منظر روان‌کاوی لکانی، سوژه معاصر که به دنبال کیف خود یا ژوئیسانس می‌گردد، یکی از لذت‌های خود را در نوع خاص کاربرد زبان در فضای مجازی می‌یابد و همین امر، مجالی را برای این فضا به وجود می‌آورد که به‌عنوان یک فانتزی برای سوژه عمل نماید. اما از آنجاکه میل سوژه، سیری ناپذیر است و به هیچ ابژه‌ای سر تمکین فرود نمی‌آورد، لذا هیچ فانتزی‌ای قادر به پر کردن فقدان همیشگی او نیست. دریافت این طرز تلقی از ارتباط سوژه و میل و فانتزی با زبان او، ما را متوجه آسیب‌هایی در حوزه‌های صرفی و نحوی زبان می‌کند که برآیندش در پژوهش حاضر نشان داده شده است. ازجمله ورود واژگان بیگانه مربوط به شبکه‌های فضای مجازی، شکل درهم‌ریخته واژگان و املای نادرست آن‌ها، حذف و اضافه کردن برخی حروف، استفاده از جمله‌های نامرتبب کنار هم، نامفهوم شدن کلمات و جمله‌ها با یکسره‌نویسی، نوشته به زبان فارسی با حروف انگلیسی و بالعکس و ادغام این شیوه، گفتاری‌نویسی و رواج مصدرهای ساختگی. در تمام این موارد، زبان دستخوش تغییراتی می‌شود که در طولانی‌مدت می‌تواند آن را از شکل اصیل آن دور نماید.

برای سوژه عمل می‌کند که وی با توسل بدان سعی در پوشاندن فقدان و ارضای میل خود دارد. از این رو، به دلیل سرخوردگی از نظم نمادین و کسب هویت در آن، شیوه‌ای متفاوت از کاربرد زبان در فضای مجازی را بر می‌گزیند تا نابسندگی و حفره درون حیات را بازنمایی کند لذا به یک فانتزی روی می‌آورد. فانتزی‌ای که در بستر فضای مجازی به دلیل ماهیت خاص آن به شکل زبانی خاصی خود را نشان می‌دهد.

۳ نتیجه

چنانکه گفته شد، سوژه در پس فانتزی سعی در پوشاندن فقدان خود و دیگری بزرگ دارد. در عصر حاضر نیز، به نظر می‌رسد که قواعد دستوری ایدئولوژیک زبان معیار به‌عنوان ابژه a و فانتزی، کارکرد و جذابیتش را برای اقناع سوژه فارسی‌زبان فضای مجازی از دست داده و او را اقناع نمی‌کند. این سوژه ایرانی که دال‌های زبان معیار با هنجارهای دستوری را فاقد معنا یافته، انتقال پیام برای او در درجه اول اهمیت قرار گرفته است لذا به رعایت قواعد مربوط به دستور زبان چندان پایبند نمانده است. زیرا وقتی سوژه پاسخ رضایت‌بخشی را به‌عنوان فانتزی از دیگری دریافت نمی‌کند، فقدان آن برملا می‌شود و این دیگری (زبان معیار) را خط می‌زند. در نتیجه سوژه آن را به چالش کشیده و درصدد برساخت فانتزی جدیدی برمی‌آید در قالب گفتمان زبانی جدید. بدین ترتیب، دالّی جایگزین دالّ دیگر می‌شود تا سوژه به لذت مازاد یا ژوئیسانس خود دست یابد که این دالّ در فضای

منابع

- آشوری، داریوش (۱۳۸۲)، بازاندیشی زبان فارسی، تهران: مرکز، چاپ سوم.
- اسون، پل لوران (۱۳۹۹)، لکان، ترجمه مرضیه خزائی و مهرگان نظامی‌زاده، تهران: نشر ثالث.
- افتخاری، سید اسماعیل (۱۳۸۴)، «نقش کم‌کوشی زبانی در پیدایش زبان محاوره»، پژوهش‌های ادبی، سال دوم، شماره ۷، ۶۰ - ۲۵.
- باقری، محمد، مختاری، علی، اکوانی، حمدالله و حقیقت، صادق (۱۴۰۰)، «رابطه سوژه لکانی و شکل‌گیری نظریه‌های شکست جنبش مشروطه»، دوفصلنامه علمی «پژوهش سیاست نظری»، دوره ۱۵، شماره ۲۹، ۹۴ - ۶۹.
- برقی، محسن، شهرام‌نیا، سید امیر مسعود، محرم‌خانی، فریبرز و دوازده امامی، سید غلامرضا (۱۴۰۳)، «واکاوی هیستریک شدن سوژه ایرانی در دهه اخیر براساس نظریه لاکان»، فصلنامه علمی پژوهش‌های راهبردی سیاست، دوره ۱۳، شماره ۴۹، ۹۴ - ۶۹.
- پیشگاه‌زاده، احمد (۱۳۸۸)، «محاوره اینترنتی و تأثیر آن در فرهنگ عمومی»، نامه پژوهش فرهنگی، سال دهم، دوره سوم، شماره هفتم، ۴۶ - ۱۱.
- تربتی، سرونز (۱۳۹۵)، «بررسی ارتباط نگاه‌محور در فیس‌بوک: برساخت فانتزی و گفتمان هیستریک (با رویکرد لکانی)»، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال دوم، شماره ۸، ۴۰ - ۱.
- همان (۱۳۹۶)، «برساخت فانتزی و تحلیل سوژه هیستریک در گفتمان فیس‌بوک با تأکید بر ابژه نگاه خیره»، دوفصلنامه فلسفی شناخت، دوره ۱۰، شماره ۲، پیاپی ۷۷، ۷۰ - ۳۹.
- همان (۱۳۹۹)، «واکاوی ارتباطات میان‌فردی با تأکید بر سوژه خط‌خورده لکان (مورد مطالعه: تحلیل روابط میان‌فردی در فیلم سینمایی برادرم خسرو)»، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، سال ششم، شماره ۲۳، ۳۱۴ - ۲۸۵.
- دُر، ژول و فرگوریچ، جودیت (۱۳۹۹)، مقدمه‌ای بر مطالعه لکان: ناخودآگاهی ساختاریافته به مانند زبان، ترجمه رضا سوزی و تورج بنی‌رستم. تهران: نشر گستره.
- رضایی، والی (۱۳۸۳)، «زبان معیار چیست و چه ویژگی‌هایی دارد؟»، نامه فرهنگستان، شماره ۲۳، ۳۵ - ۲۰.
- شیری، قهرمان، مهری، بهروز و حسینی آبباریکی، سید آرمان (۱۳۹۱)، «از لاکان تا مولانا (نگاهی لاکانی به سیر رشد روانی سوژه در آرای مولانا)»، ادبیات عرفانی دانشگاه الزهراء، دوره ۳، شماره ۶، ۱۰۰ - ۸۱.
- صادقی، علی‌اشرف (۱۳۶۲)، «زبان معیار»، نشر دانش، شماره ۱۶، ۲۱ - ۱۶.
- عامری، حیات (۱۳۹۵)، زبان، هویت ملی و فضای سایبر، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- فینک، بروس (۱۳۹۹)، سوژه لکانی، ترجمه علی حسن‌زاده، تهران: بان، چاپ دوم.
- قلی‌سارلی، ناصر (۱۳۸۴)، «درجه معیاری در گونه معیار فارسی»، پژوهش‌های ادبی، دوره دوم، شماره ۶، ۸۴ - ۶۷.

هدایت‌مفیدی، مسیحه، کامیابی گل، عطیه و
علیزاده، علی (۱۳۹۶)، «فضای مجازی و زبان
فارسی: غیر معیارهای نوشتاری در شبکه
اجتماعی تلگرام»، مطالعات رسانه‌ای، سال
دوازدهم، شماره ۳، پیاپی، ۸۲-۶۵.

هوشنگی، مجید (۱۳۹۶)، «تداخل زبانی فضای
مجازی و زبان و معیار و تأثیر آن بر آموزش
زبان»، دوفصلنامه تخصصی مطالعات
آموزش زبان فارسی، سال سوم، شماره ۴،
۵۰-۳۷.

هومر، شون (۱۴۰۰)، ژاک لاکان، ترجمه محمدعلی
جعفری، سید محمد ابراهیم طاهائی، تهران:
ققنوس، چاپ هفتم.

قیومی، مسعود و مسگرخویی، مریم (۱۴۰۳)، دستور
خط و فرهنگ املائی فارسی غیر رسمی،
تهران: فرهنگستان زبان و ادب فارسی، آثار.

مرادی، ایوب (۱۴۰۲)، «نقد روانشناسانه رمان «بانو
گوزن» براساس مفهوم فانتزی روانی،
فصلنامه علمی «پژوهش زبان و ادب
فارسی»، شماره ۶۸، ۱۸۱-۱۵۳.

مظلومی ابیانه، مهدیه و نصری، امیر (۱۳۹۹)، «میل
و فروپاشی فانتزی در مکتب سوررئالیسم
(خوانش روانکاوانه آثار دیویدلینچ و صادق
هدایت)» پژوهش‌نامه مکتب‌های ادبی.
سال چهارم، شماره ۱۰، ۱۰۴-۱۲۳.

موللی، کرامت (۱۴۰۱)، مبانی روان‌کاوی فروید- لکان،
تهران: نی، چاپ پنجم.

References

- Ameri, Hayat (2015), Language, National Identity and Cyberspace, Culture, Art and Communication Research Institute of the Ministry of Culture and Islamic Guidance. [In Persian]
- Ashuri, Dariush (2003), Rethinking the Persian Language, third edition, Tehran: Markaz. [In Persian]
- Asson, Paul Laurent (2019), Lacan, translated by Marzieh Khazaei and Mehregan Nezamizadeh, Tehran: Sales Publishing House. [In Persian]
- Bagheri, Mohammad; Mokhtari, Ali; Akwani, Hamdollah and Haqit, Sadegh (2021), "the relationship between the Lacanian subject and the formation of the theories of the failure of the constitutional movement, scientific biannual" Research on theoretical politics, year 15, No. 29, pp. 69-94. [In Persian]
- Barghi, Mohsen, Shahram-Nia, Seyyed Amir Masoud, Moharramkhani, Fariborz and Dazav-e-Emami, Seyyed Gholamreza (1403), "Analysis of the Hystericalization of the Iranian Subject in the Recent Decade Based on Lacan's Theory", Scientific Quarterly Journal of Strategic Policy Research, Volume 13, Issue 49, 69-94. [In Persian]
- Dore, Jules and Fergurovich, Judith (2019), An Introduction to the Study of Lacan, Unconsciousness Structured Like Language, translated by Reza Swayzi and Toraj Bani-Rostam, Gostareh Publishing House. [In Persian]
- Eftekhari, Seyyed Ismail (2005), "The Role of Language Dilemma in the Emergence of Colloquial Language", Literary Studies, 2 (7), 60-25. [In Persian]
- Fink, Bruce (2019), The Lacanian Subject, translated by Ali Hassanzadeh, second edition, BAN. [In Persian]
- Hedayat-e-Mafidi, Masiheh; Kameev-e-Gol, Atiyeh and Alizadeh, Ali (2017), "Cyber-space and Persian Language: Non-standard Writing in the Telegram Social Network", Media Studies, 12 (3 (39)), 65-82. [In Persian]
- Hoshangi, Majid (2016), Linguistic interference of virtual space and language and its impact on language education, Persian Language Education Studies Journal, third year, number 4, pp. 37-50. [In Persian]
- Homer, Sean (2020), Jacques Lacan, translated by Mohammad Ali Jafari, Seyyed Mohammad Ebrahim Tahai, 7th edition, Tehran: Qoghnoos. [In Persian]
- Lacan, Jucques (1977), The Agency of the Letter in the Unconscious, or Reason Since Freud- Ecrits: a Selection, (Alon Sheriden, Trans), London: Tavistock. [In Persian]
- Lacan, Jucques (1998), The Four Foundmental Concept of Psycho-Analysis, (Jacques-Allen Miller. Ed), (Alon Sheriden, Trans), w.w.Norton & Company New York, Londen. [In Persian]
- Mazloumi Abyaneh, Mahdieh and Nasri, Amir (2019), "Desire and the Collapse of Fantasy in the Surrealist School (A Psychoanalytic Reading of the Works of David Lynch and Sadegh Hedayat)," Journal of Literary Schools. Fourth Year, Issue 10, 104-123. [In Persian]
- Moradi, Ayoub (2024), "Psychological Criticism of the Novel "Lady Deer" Based on the Concept of Psychological Fantasy", Scientific Quarterly Journal "Persian

- Language and Literature Research", No. 68, 153-181. [In Persian]
- Movllali, Karamet (2022), the foundations of Freud-Lacan psychoanalysis, Fifth edition, Ney. [In Persian]
- Qoli-Sarli, Nasser (2004), Standard Grade in Persian Standard, Literary Researches, Second Volume, Number 6, pp. 67-84. [In Persian]
- Pishgahzadeh, Ahmad (2009), "Internet Conversation and Its Impact on Popular Culture", Cultural Research Letter, Year 10, Volume 3, Issue 7, 11-46. [In Persian]
- Qayumi, Masoud and Mesgarkhoei, Maryam (2024), Unofficial Persian Calligraphy and Spelling Dictionary, Tehran: Persian Language and Literature Academy, Works. [In Persian]
- Rezaei, Vali (2004), What is standard language and what are its characteristics?, Farhangistan Newsletter, No. 23, pp. 20-35. [In Persian]
- Sadeghi, Ali-Ashraf (1983), Standard Language, Danesh Publication, No. 16, pp. 16-21. [In Persian]
- Shiri, Ghahreman; Mehri, Behrouz; Hosseini Abbariki, Seyyed Arman (2013), from Lacan to Rumi (Lacan's view of the psychological development of the subject in Rumi's opinion), Al-Zahra University mystical literature, volume 3, number 6, pp. 81-100. [In Persian]
- Torbati, Sarvnaz (2016), "Investigating gaze-based communication on Facebook: Fantasy construction and hysterical discourse (with a Lacanian perspective)", Quarterly Journal of New Media Studies, Year 2, Issue 8, 1-40. [In Persian]
- Torbati, Servanaz (2017), "The Construction of Fantasy and Hysteric subject analysis on Facebook: by Emphasis on Gaze Object", Philosophical Bi-Quarterly of Knowledge, Year 10, No. 2, Serial 77, pp. 39-70. [In Persian]
- Torbati, Servanaz (2019), analysis of interpersonal communication with emphasis on the subject of Lacan's correspondence (case study: analysis of interpersonal relations in the movie Baradaram Khosrow), Modern Media Studies Quarterly, year Sixth, No. 23, pp. 285-314. [In Persian].